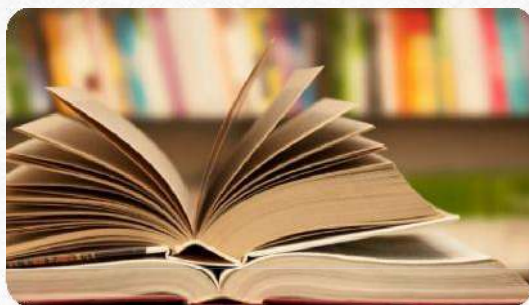


SHKOLLA FILLORE "25MAJI"



- PROJEKT NGA LËNDA E GJUHËS SHQIPE

PUNOI NX:
SHPRESA ELEZ

MENTORE:
IGBALL MEMISHI

PYETJA RETORIKE

Siç shihet, në vargjet e kësaj poezie poeti pyet, por nuk pret përgjigje dhe kështu poezia ka fituar më tepër fuqi shprehëse e emocionale, përkatësisht poeti këtu ka përdorur figurën stilistike që quhet pyetje retorike.

Figura stilistike që tërheq vëmendjen e lexuesit ose të dëgjuesit duke pohuar diçka në trajtë të një pyetjeje, por pa pritur përgjigje, quhet pyetje retorike.

Pyetja retorike si figurë stilistike në letërsinë shqipe haset edhe te poezia

"O moj Shqypni!" e P.Vasës; "Kështjella e Krujës" e Azem Shkrelit etj.

Dmth me pak fjale pyetja retorike na tregon se ne bejme pyetje por s'presim pergjigje.

RRETHANORËT DHE LLOJET E TYRE

Në pranverë fusha e gjerë ishte veshur me ngjyra dhe me blerim të freskët. Pikat e shiut rrokulliseshin **në faqet e pjerrëta** të çatisë, duke shpejtuar të binin **sa më parë në tokë** e pastaj të avulloheshin dhe të ngjiteshin **prapë atje lart, në qiellin e kaltër**. Porsa pushoi shiu, bujqit shkuan **në fushë**. Ata ia filluan punës **menjëherë**. Fjalët e shkruara me të zeza tregojnë rrethanat në të cilat kryhet një veprim, prandaj quhen rrethanorë. Shprehja e rrethanave në fjalinë e thjeshtë bëhet nëpërmjet rrethanorëve:

- me anë të ndajfoljeve të ndryshme,
 - me emra me ose pa parafjalë dhe
 - me forma të pashtjelluara të foljes (me paskajore, përcjellore dhe pjesore),
- ndërsa në fjalinë e përbërë: me pjesët e nënrenditura rrethanore.

Sipas rrethanës që tregojnë rrethanorët marrin edhe emra:

-rrethanor vendi: Bujqit shkuan **në fushë**.

-rrethanor kohe: Kam lindur **në fshat**.

-rrethanor mënyre: Fliste **bukur**.

-rrethanor shkaku: Fytyra iu çel **nga gëzimi**.

-rrethanor qëllimi: Kemi ardhur në shkollë **për mësim**.

rrethanor sasi: Flisnin **shumë**.

GJYMTYRËT HOMOGJEN

Fusha, kënetë, qielli, kodrat kishin fituar atë ditë një ngjyrë të zbardhuar.

Gjëmonte qielli dhe toka.

Tash po i shoh e po i njoh të gjithë.

Atje tej dëgjohej hingëllimi i dëshpëruar, i mallëngjyer, i ngjirur, i kapitur i një kali.

Fjalët e shkruara me të zeza janë gjymtyrë homogjene dhe janë të barasvlershme për nga funksioni që kryejnë në fjali dhe i përkasin së njëjtës gjymtyrë fjalie.

Në shembujt e fjalive 1. dhe 2. kemi kryefjalë homogjene, në fjalinë 3.

kallëzues homogjenë, ndërsa në fjalinë 4. përcaktor homogjenë.

GJYMTYRËT HOMOGJEN SIPAS FUNKSIONIT

a) Kryefjalë homogjene:

Urtësia dhe dituria e dëbojnë varfërinë.

Drita dhe Arbëri janë nxënës shembullorë.

Jo vetëm shkolla, por edhe familja ndikojnë në edukimin e fëmijës.

b) Folje - kallëzues homogjenë:

As nuk fle dot dhe as zgjuar s'mund të ri.

Gjithë kohën punonte, lexonte dhe shkruante.

c) Kallëzuesorë homogjenë:

Vera ishte e nxehtë dhe e thatë.

Rrobat e tregonin Bujarin më të rritur, më serioz.

d) Përcaktorë homogjenë:

Kishte sy të errët, të butë, të thellë e si të trishtuar nga një brengë.

Populli ynë ka një folklor të pasur e të gjerë.

e) Kundrinorë homogjenë:

Ajo kërkonte prej fëmijëve të saj guxim e këmbëngulje, urtësi e durim.

Jo vetëm Agronin, por edhe Petritin i njoh qëmoti.

f) Rrethanorë homogjenë:

Kjo punë bëhet ose tashti ose kurrë.

Mbi pemë e mbi çatitë e shtëpive lejlekët kishin ndërtuar foletë e tyre.

TIPAT E FJALIVE DHE STRUKTURA E TYRE

- Fjalë dëftore
- Fjalë pyetëse
- Fjalë nxitëse
- Fjalë dëshirore
- Fjalë thirrmore

FJALIA DËFTORE

Me anët të fjalisë dëftore folësi paraqet atë që di, atë që mendon, atë që ndjen, atë që ka bërë, atë që ka ndodhur. Me një fjalë, folësi i jep një informacion bashkëbiseduesit të vet. P.sh.:

Po i afrohem pyllit. Duhet shuar zjarri.

Fjalja dëftore shqiptohet me një intonacion tregues, zakonisht të qetë, të njëjtë me një ritëm mesatar. Në të shkruar në fund të saj vihet pikë.

FJALIA PYETËSE

Fjalitë pyetëse janë ato që shërbejnë për të pyetur për diçka që nuk e dimë.

Me anën e fjalisë pyetëse folësi i bën një pyetje bashkëbiseduesit të vet dhe pret një përgjigje prej tij.

Dallojmë dy lloj fjalish pyetëse:

Fjala pyetëse tërësore dhe fjalia pyetëse e pjeshme.

A. Fjalja pyetëse tërësore

Fjalja pyetëse tërësore shërben për të pyetur për diçka që nuk e dimë në mënyrë të plotë ose për t'u siguruar për vërtetësinë e një fakti që nuk e njohim. Kësaj fjalie mund t'i përgjigjemi me po ose jo ose me ndonjë fjalë tjetër e barasvlershme me to, sigurisht, pa dyshim, aspak, në asnjë mënyrë etj.

Nga ana ndërtimore, fjalia pyetëse tërësore ka këto karakteristika:

- a) Shpesh kryefjala del pas foljes e në mjaft raste në fund të fjalisë.
- b) Mund të përdoren pjesëzat: a, vallë, a mos.

FJALIA NXITËSE

Më ndihmo pak, të lutem.

Ejani nesër për drekë te ne, - e ftoi motra.

Dil përjashta! - i bërtiti mësuesi.

Të nisemi menjëherë.

Këto janë fjali nxitëse.

Me anën e fjalisë nxitëse folësi i jep një urdhër bashkëbiseduesit ose i shfaq një kërkesë për realizmin ose mosrealizimin e diçkaje. Këto fjali shprehin një

urdhër të prerë, një këshillë, një kërkesë, një propozim a një lutje. P.sh.:

Ndal!- thirri roja.

Fjalitë nxitëse foljen kallëzuesin e kanë zakonisht në mënyrën urdhërore, por përdoret edhe koha e tashme e mënyrës lidhore, si dhe e tashmja dhe e ardhmja e dëftores.

Gjejini këto përdorime në fjalitë e mëposhtme:

Fillojmë atëherë shokë!- tha Arta.

Do të bësh ashtu si të them unë,- i tha i ati.

Thuaji Skënderit të mos vonohet.

Me vlerën e një fjalisë nxitëse na paraqiten edhe disa fjali pa folje, si p.sh.:

Shpejt!- Qetësi! Mos?- Jo?

FJALIA DËSHIRORE

Ah sikur të kem një kompjuter!

- Ju këndoftë zemra, o bijtë e mi! - uroi xha Miti nga fundi i zemrës.

Qofshi gjithmonë të gëzuar, o djemtë e mi!

Dalshi faqebardhë!

Fjalja dëshirore, ashtu si edhe fjalia nxitëse, shërben për të shprehur vullnetin e folësit për realizimin e mosrealizimin e një veprimi ose të një dukurie, por ky vullnet i folësit shprehet në mënyrë dëshirore (këndoftë, qofshi, dalshi etj.) dhe në mënyrën lidhore (të kem).

FJALIA THIRMORE

- Hajde, o Skënder, ç'zemër që më paske!

- Edhe ju paskeni shkuar në shëtitje?!

O sa bukuri ka tufa, sa gas bie bagëtia!

- O moj flutur krahëshkruar, eja këtu tek unë!

-

Të gjitha llojet e fjalive: dëftore, pyetëse, nxitëse, dëshirore mund të jenë fjali thirrmore, dhe të shprehin një ndjenjë të fuqishme: habi, admirim, gëzim, entuziazëm, zemërim, padurim etj.

RENDI I FJALËVE NË FJALI

Në gjuhën tonë ka një farë lirie në rendin e fjalëve (gjymtyrëve) në fjali. Shumë prej tyre mund të zënë vende të ndryshme në fjali. Zakonisht, fjalët në fjali radhiten sipas një rendi pak a shumë të caktuar dhe ky është rendi normal për të shprehur qartë mendimet tona. Por, kur duam të shprehim më fuqishëm një ide ose një emocion e ndryshojmë rendin normal të përbërësve të fjalisë, me qëllim që ta theksojmë më shumë atë gjymtyrë që dëshirojmë.

Në fjalinë pyetëse kryefjala ndodhet zakonisht pas foljes.

Kur ke qenë për herë të fundit në Prishtinë (ti)?

Kur duam të theksojmë një gjymtyrë të fjalisë p.sh. kryefjalën, atëherë mund të bëjmë zhvendosjen e saj:

Linditën e vogël nëna e kishte përkundur në një djep druri. (kundrinor I drejtë).

Ndihej gëzimi i madh i fëmijëve.

Mund të dalë në krye të fjalisë edhe një nga plotësorët e foljes, zakonisht një rrethanor, por edhe kundrinor e kallëzuesor:

Si luan vërsulu. (rrethanor mënyre)

Nëpërmjet veçimit të një përbërësi të fjalisë më shpesh të një rrethanori ose përcaktori:

I rrëmbyer nga kujtimet; Dini u hodh përpjetë.

Më shpesh ndërrimi i fjalëve bëhet:

Sidomos në poezi:

Kafshatë që s'kapërdihet asht, or vlla mjerimi.

ROMANI SHOQËROR

Romani shoqëror - është vepër e gjatë letrare e gjinisë epike, e shkruar në prozë që pasqyron një rreth të gjerë ngjarjesh e dukurish nga jeta shoqërore.

Llojet kryesore të romanit janë: aventurier, historik, shoqëror, psikologjik, humoristik, satirik, fantastik etj. Ndër romanet e para në letërsinë tonë janë:

"Shkodra e rrethuar" nga N. Nikaj (1913), "Lulja e kujtimit" nga F. Postoli, "Çlirimtarët" nga Dh. Shuteriqi, "Ata nuk ishin vetëm" nga S. Spasse, "Këneta" nga F. Gjata etj.

JU FALEMINDERIT PËR VËMENDJEN